

Popow bilen bir hatarda onuň kabul edijisine örän meňzeş gurluşy, italyan professory Augusto Rigi (1850-1921 ý.) tarapyndan kämilleşdirilen Gersiň uçgunly şöhlelendirijisine utgaşdyryp, italyan oýlap tapyjysy Gulelmo Markoni Morze sig-nalyny elektromagnit tolkunlarynyň kömegi bilen aralyga geçirmek boýunça işleri ýerine ýetirdi.

Markoni 1896-njy ýylyň başynda Angliýada Morze elipbiýiniň kömegi bilen signaly 1,5 km aralyga geçirdi. 1896-njy ýylyň 2-nji sentýabrynda Solsberi düzlüğünde, jemagat önünde özüniň oýlap tapan abzalynyň kömegi bilen radiogrammany 3 km aralyga geçirmegi başardy. Markoni iberiji (peredatçik) hökmünde Riginin kämilleşdiren Gersiň generatoruny we kabul ediji hökmünde özüniň döreden wakuumly kogererini we drossel tegeklerini saklaýan Popowyň abzalyny (Logžuň abzaly esasynda döredilen) ulandy. Adatça, radiony ilki kim oýlap tapyşyň diýlen sorag köp duş gelýär. Popow Markoniden has ön özüniň oýlap tapyşyny hödürledi, ýöne oňa patent almady. Markoni bolsa özüniň oýlap tapan gurluşyna 1896-njy ýylda Angliýada patent aldy. Şol sebäpli Günbatarda Markonini radiony oýlap tapan hasaplaýarlar.

1901-nji ýylyň 12-nji dekabrynda Markoni Atlantik ummanynyň üsti bilen birtaraplaýyn (günbatardan gündogara tarap) radioaragatnaşygy amala aşyrdy. Şeýle-likde, ol käbir fizikleriň Ýer üstüniň egriligi sebäpli, radiotolkunlary 300 kilometrden uzak aralyga ýaýrap bilmez diýlen garaýyşlarynyň nädorudygyny subut etdi.

Markoni 1905-nji ýylda signallary ugurlaýyn geçirmek boýunça patent aldy, 1907-nji ýylda bolsa ilkinji transatlantik simsiz aragatnaşyk gullugyny açdy. 1921-nji ýylda Markoni gysga tolkunly telegrafyň derňewlerine başlady. 1927-nji ýylda Markoni gysga tolkunly telegraf aragatnaşyklarynyň kommersiýa halkara toruny döretdi. 1932-nji ýylda ol ilkinji mikrotolkunly radiotelefon aragatnaşygyny gurnady. 1909-njy ýylda Markoni (nemes fizigi F.Braun bilen bilelikde) simsiz telegrafyň ösüşine goşan goşandy üçin fizika boýunça Nobel baýragyny aldy. Marko-niniň döredijiligi radiotehnikanyň ösmeginde uly ähmiýete eýe boldy.

Markoni tarapyndan döredilen gurluşlaryň esasy aýratynlygy, wertikal ýokary galdyrylan sim görnüşli antenna we ýere birikdirmedir (zazemleniýedir). Iberijä uzyn antennany birikdirilmegi aýratyn ähmiýete eýe boldy. Munuň özi Gersiň we Logžuň tejribelerinde alnan tolkunlar bilen deňeşdirilende, has uzyn tolkunlary almaga mümkinçilik berdi.

Leýla SERDAROWA
Türkmenistanyň Döwlet
energetika institutynyň talyby